

Predmet C-370/24 [Nastolo]ⁱ

Zahtjev za prethodnu odluku

Datum podnošenja:

23. svibnja 2024.

Sud koji je uputio zahtjev:

Tribunale ordinario di Lodi (Italija)

Datum odluke kojom se upućuje zahtjev:

20. svibnja 2024.

Tužiteljica:

AT

Tuženik:

CT

[omissis]

TRIBUNALE ORDINARIO DI LODI

SEZIONE PRIMA CIVILE

(REDOVNI SUD U LODIJU, PRVO GRAĐANSKO VIJEĆE, ITALIJA)

..*.*

Sudac nadležan za pripremu predmeta za raspravu, [omissis]

[omissis] u postupku [omissis] koji je pokrenula osoba:

AT [omissis]

(tužiteljica)

protiv

ⁱ Naziv ovog predmeta je izmišljen. On ne odgovara stvarnom imenu nijedne stranke u postupku.

CT, [omissis] kao društva koje je odabrao Fondo di Garanzia per le Vittime della Strada (Jamstveni fond za žrtve prometnih nesreća, Italija) [omissis]

(tuženik)

donio je [omissis] sljedeće

RJEŠENJE

na temelju članka 267. UFEU-a

Zahtjev za prethodnu odluku upućen

Sudu u svrhu tumačenja

..*.*

1. Predmet postupka i relevantne činjenice

Podneskom kojim se pokreće postupak od 11. veljače 2022. osoba AT podnijela je tužbu protiv OSOBE 3, nasljednika OSOBE 2, i društva CT, kao društva koje je odabrao Jamstveni fond za žrtve prometnih nesreća (u daljnjem tekstu: FGVS)¹, radi naknade štete (čiji je iznos procijenjen na 233 076,00 eura te uvećan za kamate i tečajne razlike) koju je pretrpjela zbog prometne nezgode u kojoj je sudjelovala 6. siječnja 2016.

Osoba AT navela je da je 6. siječnja 2016. u Lodiju pozvana da se kao putnik ukrca u osobni automobil (marke Ford Fiesta, talijanskih registarskih oznaka [omissis]) kojim je raspolagala OSOBA 2.

Tijekom vožnje osobni automobil sudjelovao je u prometnoj nezgodi, a dinamika nezgode utvrđena je izvješćem o prometnoj nezgodi Polizie Locale di Lodi (Lokalna policija u Lodiju, Italija) [omissis]. Nakon što su saslušali osobe uključene u nezgodu i očevice, službenici Lokalne policije na sljedeći su način opisali događaj: vozilo kojim su prometovale OSOBA 2 (kao vozač) i osoba AT (kao putnik) udarilo je sa stražnje strane drugo vozilo (kojim je upravljao [omissis]) i u kojem se nalazilo još dvoje putnika) [omissis]. Vozilo Ford Fiesta, u kojem su se nalazile osoba AT i OSOBA 2, naletjelo je nakon sudara na cestovnu ogradu *new jersey* postavljenu za označavanje prometnog otoka te se prevrnulo. Osoba AT i OSOBA 2 prevezene su u bolnicu.

Vozač je bio pozitivan na kokain, opijate i tetrahidrokanabinol. Nisu poznate, a u svakom slučaju nisu relevantne, posljedice nezgode na fizičko zdravlje vozača.

¹ [omissis]

Međutim, kad je riječ o osobi AT, medicinski vještak kojeg je imenovao Tribunale ordinario di Lodi (Redovni sud u Lodiju) utvrdio je da je nezgoda uzrokovala znatne posljedice za tjelesni integritet te žene.

Službenici Lokalne policije koji su intervenirali u svojem su izvješću naveli da se ispostavilo da je vozilo Ford Fiesta pribavljeno krađom [omissis].

Slijedom toga, protiv OSOBE 2 i osobe AT pokrenut je kazneni postupak zbog kaznenog djela prikrivanja (članak 648. Codicea penale (Kazneni zakonik)); tužiteljica je oslobođena optužbi da je počinila to djelo [omissis].

OSOBA 2 u međuvremenu je preminula.

Nakon što je pokrenut postupak, u njega se uključilo društvo CT (kao društvo koje je odabrao FGVS), koje je istaknulo da se naknada štete na temelju članka 283. Decreta legislativo 209/05 (Zakonodavna uredba br. 209/05) duguje samo trećim osobama kao putnicima koje nisu znale da se vozilo u kojem su se nalazile u trenutku nezgode upotrebljava nezakonito, pri čemu se pozvalo na sudsku praksu Cortea suprema di cassazione (Vrhovni kasacijski sud, Italija) [omissis] u skladu s kojom tužitelj koji je oštećenik treba dokazati da nije njegova krivnja što nije znao da se prijevozno sredstvo upotrebljavalo nezakonito. U tom je smislu istaknulo da oslobađajuća presuda donesena u kaznenom postupku nije relevantna [omissis].

[omissis]

[omissis] [druge činjenice i postupovne okolnosti koje nisu relevantne za prethodna pitanja]

[omissis] [R]ješenjem od 20. ožujka 2024. ovaj sud [omissis] dodijelio je strankama rok [omissis] u kojem trebaju dostaviti pisani podnesak koji se odnosi na sljedeća pitanja, odnosno na to: 1. *protivi li se nacionalno pravo (članak 283. Codicea delle assicurazioni private (Zakonik o privatnim osiguranjima), na način na koji ga tumači Corte suprema di cassazione (Vrhovni kasacijski sud), nadnacionalnom pravu (članak 13. Direktive 2009/103/EZ) i 2. jesu li ispunjeni uvjeti za to da se na temelju članka 267. UFEU-a Sudu uputi zahtjev za prethodnu odluku u svrhu tumačenja.*

Obrana osobe AT dostavila je podnesak za koji je izdano odobrenje [omissis]

Obrana društva CT dostavila je podnesak za koji je izdano odobrenje [omissis]

2. Relevantni talijanski propisi i povezano tumačenje tih propisa koje proizlazi iz sudske prakse

Odredbe nacionalnog prava koje su relevantne za ovaj slučaj navode se u nastavku.

Člankom 283. stavkom 1. Zakonodavne uredbe br. 209/2005 (Zakonik o privatnim osiguranjima) predviđa se: „1. Jamstveni fond za žrtve prometnih nesreća, koji je uspostavljen pri CONSAP-u, nadoknađuje štetu prouzročenu upotrebom vozila i plovila za koja postoji obveza osiguranja u slučajevima kad: [...] (d) se vozilo upotrebljava protivno volji vlasnika [omissis]”.

U članku 283. stavku 2. Zakonodavne uredbe br. 209/2005 navodi se: „[u] slučaju iz stavka 1. točke (d) naknada štete duguje se samo trećim osobama koje nisu bile putnici i osobama koje se prevozi protiv njihove volje odnosno osobama koje ne znaju da se vozilo upotrebljava nezakonito”.

Corte suprema di cassazione (Vrhovni kasacijski sud) [omissis] i sudovi koji odlučuju o meritumu [omissis] tumačili su te propise na način da oštećenik kao tužitelj treba pružiti dokaz o znanju da je prijevozno sredstvo nezakonito pribavljeno, s obzirom na to da je to činjenica na kojoj se temelji njegov zahtjev za naknadu štete.

[omissis] [sudska praksa Cortea suprema di cassazione (Vrhovni kasacijski sud)]

U tekstu presude br. 12231/2019 navodi se: „[j]edina razlika koja se može izvesti iz teksta Zajednice i nacionalnog pravnog pravila odnosi se na raspodjelu tereta dokazivanja u slučajevima kad se zakonodavstvom Zajednice taj teret stavlja na osiguravatelja, a iz nacionalnog zakonodavstva, u kojem ne postoje jasne naznake u tom pogledu, u svakom slučaju proizlazi da je temelj zahtjeva činjenica da oštećenik nije bio upoznat s nezakonitošću. Prilikom provedbe zakonodavstva Zajednice i prilikom propisivanja osiguravateljnog pokrivača za subjekte koji su ranije bili isključeni iz naknade štete talijanski zakonodavac nije mogao zanemariti slučajeve naknade štete u kojima naknadu štete ne može ostvariti treća osoba koju se prevozi protiv njezine volje ili jer je ona upoznata s time da se vozilo upotrebljava nezakonito. Ovaj sud smatra da je stavljanje tereta dokazivanja vlastite dobre vjere na oštećenika obuhvaćeno diskrecijskom ovlašću koja država članicama ostaje prilikom provedbe direktive, pri čemu se ne dovodi u pitanje istovjetnost cilja koji se nastoji postići pravom Zajednice i nacionalnim pravom, odnosno da se ne dodijeli naknada štete osobi koja zna da je prijevozno sredstvo pribavljeno krađom”.

3. Nadnacionalni propisi

Referentni zakonodavni parametar koji se primjenjuje *ratione temporis* u sekundarnom pravu Europske unije predstavlja Direktiva 2009/103/EZ od 16. rujna 2009. (SL 2009., L 263, str. 11.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 6., svezak 7., str. 114.).

Člankom 13.

- stavkom 2. prvim podstavkom predviđa se: „2. Kod ukradenih ili na silu pribavljenih vozila, države članice mogu predvidjeti da tijelo

navedeno u članku 10. stavku 1. treba isplatiti naknadu štete umjesto osiguravatelja prema uvjetima navedenima u stavku 1. ovog članka”;

- u stavku 1. prvom podstavku navodi se da se „sve zakonske odredbe ili ugovorne klauzule sadržane u polici osiguranja izdanoj u skladu s člankom 3. smatraju nevažećima u pogledu odštetnih zahtjeva trećih osoba oštećenih zbog nezgode ako te zakonske odredbe ili ugovorne klauzule isključuju iz osiguranja upotrebu ili vožnju vozila: (a) od strane osoba koje za to nemaju izričito ili implicitno odobrenje; (b) od strane osoba koje nemaju vozačku dozvolu koja im dopušta da voze dotično vozilo; (c) od strane osoba koje krše zakonske tehničke zahtjeve u pogledu stanja i sigurnosti dotičnog vozila”;
- iz stavka 1. drugog podstavka proizlazi da se „[m]eđutim, odredba ili klauzula iz točke (a) prvog podstavka može [...] upotrijebiti protiv osoba koje su dobrovoljno ušle u vozilo koje je prouzročilo štetu ili ozljedu ako osiguravatelj može dokazati da su znale da je vozilo ukradeno”.

Ovom sudu nisu poznate presude Suda u kojima se posebno tumači članak 13. Direktive 2009/103/EZ.

Međutim, iako je razvijena s obzirom na prethodne propise u predmetnom području (takozvane druga, treća i četvrta direktiva u predmetnom području, koje potječu, redom, iz 1984., 1990. i 2000.), u sudskoj praksi Suda često se zastupa tvrdnja u skladu s kojom se zakonske odredbe ili ugovorne klauzule čiji je učinak isključenje primjene police osiguranja u odnosu na žrtve nezgode mogu upotrijebiti samo ako „osiguravatelj može dokazati da su osobe koje su potpuno svjesno ušle u vozilo koje je prouzročilo štetu znale da je vozilo ukradeno” (presuda Suda od 30. lipnja 2005., C-537/03, Candolin, t. 23.; vidjeti i presudu Suda od 1. prosinca 2011., C-442/10, Churchill, t. 35.).

4. Podnesci stranaka i povezani argumenti

[*omissis*] [O]vaj sud pozvao je stranke da dostave, [*omissis*], pisani podnesak koji se odnosi na sljedeća pitanja, odnosno na to: 1. *protivi li se nacionalno pravo (članak 283. Zakonika o privatnim osiguranjima, na način na koji ga tumači Corte suprema di cassazione (Vrhovni kasacijski sud), nadnacionalnom pravu (članak 13. Direktive 2009/103/EZ) i 2. jesu li ispunjeni uvjeti za to da se na temelju članka 267. UFEU-a Sudu uputi zahtjev za prethodnu odluku u svrhu tumačenja.*

Obrana osobe AT [*omissis*] tvrdila je da je članak 13. Direktive 2009/103/EZ već dovoljno jasan u smislu da se njime određuje da obvezu dokazivanja ima FGVS. Osim toga, zatražila je da se izuzme iz primjene odredba nacionalnog prava ako se smatra da se pravu Europske unije protivi nacionalno pravo.

Obrana društva CT [*omissis*] pozvala se na nacionalnu sudsku praksu sudova koji odlučuju o meritumu i sudova koji ispituju zakonitost u skladu s kojom je teret dokazivanja da je vozilo pribavljeno krađom na tužitelju odnosno oštećeniku. Obrana društva CT u tom je pogledu istaknula da Corte suprema di cassazione (Vrhovni kasacijski sud), u slučajevima kad je odlučivao o primjeni nacionalnog pravnog pravila, nikad nije smatrao da je na temelju članka 267. UFEU-a sâm dužan uputiti zahtjev za prethodnu odluku, iako je naveo da je to dužan učiniti, pri čemu je polazio od pretpostavke da se pruženo tumačenje ne protivi Direktivi 2009/103/EZ.

5. Obrazloženje zahtjeva za prethodnu odluku i stajalište suda koji upućuje zahtjev

Ovaj sud smatra da je po službenoj dužnosti potrebno zatražiti od Suda da tumači članak 13. Direktive 2009/103/EZ.

Iako je ovaj sud svjestan da je na nacionalnom pravosuđnom tijelu da „tumači nacionalno pravo u najvećoj mogućoj mjeri s obzirom na tekst i svrhu direktive radi ostvarivanja rezultata koji se njome želi postići” (to se navodi, među ostalim, u tekstu presude Suda od 5. listopada 2004., spojeni predmeti C-397/01 do C-403/01, *Pfeiffer*, t. 113. i drugi presedani koji se ondje navode), smatra da je potrebno da Sud, koji je institucija koja treba pružiti točno tumačenje nadnacionalnog zakonodavstva, odluči o odredbi na koju se pred njim poziva kako bi se spriječilo da se u nacionalnoj sudskoj praksi ustalilo navedeno tumačenje za koje se može ispostaviti da nije u skladu s nadnacionalnim propisima.

Člankom 13. Direktive 2009/103/EZ državama članicama dopušta se da „mogu predvidjeti” (stoga, bez bilo kakvog nalaganja) da tijelo navedeno u članku 10. stavku 1. treba isplatiti naknadu štete žrtvi nezgode koju je prouzročio ukradeni automobil; međutim, ni iz članka 13. ni iz članka 10. Direktive 2009/103/EZ na koji se poziva, čak ni u slučajevima u kojima je zakonodavac predvidio da nadležno tijelo treba isplatiti naknadu štete, ne proizlazi izričito je li na tom tijelu (ili na oštećeniku koji je tužitelj) teret dokazivanja je li oštećenik znao da se vozilo upotrebljava nezakonito. Naime, članak 13. stavak 1. drugi podstavak Direktive 2009/103/EZ odnosi se samo na glavni slučaj u kojem je zahtjev upućen osiguravajućem društvu.

Ovaj sud stoga smatra da je potrebno pojasniti je li, u slučaju u kojem je nacionalni zakonodavac (kao u Italiji) odlučio predvidjeti da tijelo navedeno u članku 10. stavku 1. Direktive 2009/103/EZ treba isplatiti naknadu štete, moguće zatim utvrditi sustav dokazivanja u skladu s kojim je na oštećeniku teret dokazivanja neznanja o tome da je vozilo ukradeno, a da se to ne protivi pravu Europske unije, ili pak na temelju cjelokupnog teksta Direktive 2009/103/EZ treba zaključiti suprotno.

Zatražena odluka osobito je relevantna u postupku o kojem je riječ jer iz raspodjele tereta dokazivanja znanja (ili neznanja) o tome da je imovina

pribavljena počinjenjem kaznenog djela proizlaze odlučujuće posljedice u pogledu mogućnosti (ili nemogućnosti) prihvaćanja zahtjeva i posljedичne isplate zahtijevane naknade štete. Zahtjev relevantnosti ne gubi na važnosti samo zbog činjenice [*omissis*] da je žena oslobođena optužbi za kazneno djelo prikrivanja jer neka osoba u svakom slučaju može znati da je imovina pribavljena nezakonito a da ne sudjeluje u počinjenju navedenog kaznenog djela. Stoga je očito da je raspodjela tereta dokazivanja izrazito važna u ovom postupku, kao i u svakom sličnom slučaju koji bi se mogao pojaviti u budućnosti.

Ovaj sud [*omissis*] smatra da iz zajedničkog tumačenja odredbi Direktive proizlazi da je na tijelu navedenom u članku 10. stavku 1. Direktive 2009/103/EZ (u Italiji je to FGVS) teret dokazivanja okolnosti da je automobil pribavljen krađom.

Osim teksta članka 13. Direktive 2009/103/EZ tomu u prilog idu:

- i. sustavno tumačenje članka 10. stavka 2. drugog podstavka Direktive 2009/103/EZ, u skladu s kojim u slučaju upotrebe neosiguranih vozila, kako bi isključilo isplatu naknade štete, činjenicu da je oštećenik znao da je vozilo neosigurano treba dokazati tijelo. Zbog toga je očito da je namjera nadnacionalnog zakonodavca da obvezu pružanja dokaza o bilo kojoj činjenici koja onemogućuje naknadu štete, također u odnosu na taj poseban subjekt (a ne stoga samo u slučajevima kad je druga stranka osiguravajuće društvo), odredi tijelu, a ne oštećeniku;
- ii. upućivanje u tekstu članka 13. stavka 2. prvog podstavka Direktive 2009/103/EZ na stavak 1. te odredbe („treba isplatiti naknadu štete umjesto osiguravatelja prema uvjetima navedenima u stavku 1. ovog članka”);
- iii. opće načelo *vulneratus ante omnia reficiendus*, na kojem se temelji cjelokupno nadnacionalno zakonodavstvo u području obveznog osiguranja motornih vozila i na kojem je Sud učestalo temeljio svoje odluke u tom području (u pogledu svega navedenog vidjeti presudu Suda od 1. prosinca 2011., C-442/10, Churchill). Stoga, ako je *ratio legis* omogućiti da oštećenik koji nije kriv ima pristup pravičnoj naknadi štete, nije jasno kako je moguće da je na njemu obveza dokazivanja činjenice (koja je, osim toga, negativna činjenica, odnosno činjenica „da nije znao”) koja gotovo da se i ne može dokazati;
- iv. načelo djelotvornosti prava Europske unije, kao uobičajena granica postupovne autonomije država članica, u skladu s kojim nacionalno postupovno pravo ne smije onemogućiti ili pretjerano otežati načine zaštite prava koja potječu iz nadnacionalnih izvora (vidjeti, među povijesnim presudama u tom pogledu, presude Suda od 14. prosinca 1995., C-312/93, Peterbroeck i od 19. studenoga 1991., C-6/90 i C-9/90, Francovich). U slučaju o kojem je riječ ostvarivanje prava dodijeljenog oštećeniku koje izričito proizlazi iz nadnacionalnog zakonodavstva može se ozbiljno ugroziti

obvezom dokazivanja negativne činjenice, a osobito činjenice koju subjekt koji zahtijeva naknadu štete gotovo nikad ne može utvrditi.

U tom smislu ovaj sud smatra da za njega ne samo da nije obvezujuće tumačenje razvijeno u nacionalnoj sudskoj praksi, nego je ono i u potpunosti neuvjerljivo: štoviše, upravo obrazloženja presuda Cortea suprema di cassazione (Vrhovni kasacijski sud) zahtijevaju upućivanje zahtjeva za prethodnu odluku.

U navedenim odlukama, osobito u odluci br. 12231/2019, Corte suprema di cassazione (Vrhovni kasacijski sud) polazi od pretpostavke da postoji proturječje između nadnacionalnog i nacionalnog zakonodavstva, ali zatim ipak smatra da se neusklađenost (zakonito) može pripisati diskrecijskoj ovlasti koju zakonodavac ima prilikom prenošenja direktive.

Međutim, čini se da te dvije tvrdnje ne mogu istodobno vrijediti: ili se tvrdi da postoji proturječje između propisa Unije i nacionalnih propisa i to se nesuglasje rješava primjenom kriterija koji su određeni u tu svrhu (među kojima je prvi tumačenje koje je u skladu s nadnacionalnim pravom uz potrebu za obraćanjem Sudu ako postoji dvojba u pogledu tumačenja) ili se smatra da nacionalnog zakonodavca ne obvezuju načini prenošenja. U drugonavedenom slučaju, međutim, nije pravilno ni utvrditi da postoji proturječje između pravnih pravila: ako se tvrdi da direktiva ne obvezuje zakonodavca (i sud) u pogledu raspodjele tereta dokazivanja, ne zadire se u autonomiju država članica u pogledu uređivanja uvjeta za zahtjeve za naknadu štete i povezanog tereta dokazivanja a pritom ne postoji ni proturječje.

Sažet prikaz tih argumenata navodi na zaključak da je potrebna odluka Suda o pravilnom tumačenju nadnacionalnih propisa, konkretno, članka 13. i 10. Direktive 2009/103/EZ, na način da se pojasni je li, u slučaju odštetnih zahtjeva koji su upućeni tijelima nadležnima za nadoknadu štete takozvanim žrtvama prometnih nezgoda, teret dokazivanja znanja o tome je li prijevozno sredstvo pribavljeno krađom na podnositelju zahtjeva ili na tijelu.

[6.] Pitanja

[*omissis*]

[*omissis*] [*prethodna pitanja navedena u izreci*]

[7.] Izreka

Na temelju prethodno navedenih razloga sudac pojedinac Tribunalea ordinario di Lodi (Redovni sud u Lodiju) [*omissis*]:

(A) Određuje da se na temelju članka 267. UFEU-a Sudu Europske unije upute sljedeća prethodna pitanja o tumačenju:

1. „Trebalo li članak 13. Direktive 2009/103/EZ tumačiti na način da u slučaju prometne nezgode u kojoj je sudjelovala osoba koja je bila putnik u ukradenom vozilu, teret dokazivanja da je oštećenik znao da je automobil ukraden leži na subjektu koji je u skladu s člankom 10. Direktive 2009/103/EZ dužan naknaditi štetu?“

2. „U slučaju potvrdnog odgovora, protivi li se toj odredbi, tumačenoj na taj način, propis poput onog talijanskog, koji se tumači i primjenjuje na način da je teret dokazivanja na putniku koji je oštećenik?“

[omissis] [postupak]

(C) Prekida postupak do dostave odluke Suda.

Lodi, 20. svibnja 2024.

[omissis]

RADNI DOKUMENT